Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
Eduskunta

Viite: Lausuntopyyntö 02.05.2025 VNS 2/2025

Suomen Akatemian lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029 (Teema: JTS 2026-2029 / korkeakoulu- ja T&K-rahoitus)

Suomen Akatemia kiittää lausuntopyynnöstä. Akatemia tarkastelee suunnitelmaa tutkimusrahoittajan ja T&K-rahoituksen näkökulmasta. Akatemia lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus

Akatemia pitää erittäin myönteisenä, että hallitus on sitoutunut nostamaan T&K-menot 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Julkisen rahoituksen osuuden nostaminen 1,2 prosenttiin BKT:sta on keskeinen edellytys tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä linjaus tukee Suomen kilpailukykyä, osaamista ja kestävää kasvua. Akatemia pitää tärkeänä, että TKI-järjestelmää kehitetään T&K-rahoituksen monivuotisen suunnitelman mukaisesti kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti suunnitelman periaatteet huomioiden.

Akatemia on valmis vahvistamaan rooliaan tutkimusrahoituksen tehokkaassa kohdentamisessa erityisesti 1) rohkeaan ja pitkäjänteiseen tieteelliseen tutkimukseen, 2) osaamiskärkiä vahvistaviin tutkimusympäristöihin ja tutkimusinfrastruktuureihin, sekä 3) tutkimukseen, jolla ratkaistaan yhteiskunnan haasteita. Akatemia toivoo, että T&K-lisärahoitusta kohdistetaan pääasiassa laajempiin rahoituskokonaisuuksiin, koska pienet ja sirpaleiset kohdennukset ovat riski rahoituksen vaikuttavuudelle. Tähän mennessä tehdyt pienet kohdennukset ovat olleet tärkeitä ja relevantteja, mutta toiminnallisesti tehokkain tapa kohdentaa T&K-rahoitus on Akatemian laajempien rahoituskokonaisuuksien kautta. Tehokkuuteen on syytä kiinnittää nyt ja jatkossa erityistä huomiota rahoituksen vaikuttavuuden ja valtionhallinnon alenevan toimintamenomäärärahakehityksen vuoksi. Myös tutkimusrahoituksen hakijaorganisaatioiden kiristyvän rahoitustilanteen myötä laajemmat rahoituskokonaisuudet ovat tehokkaampia.

Akatemia huomauttaa, että vaikka valtion T&K-rahoitus kasvaa merkittävästi, sen painopiste on vahvasti yrityslähtöisessä tutkimuksessa ja kehittämisessä.

Suomen Akatemia

Taloustieteellisen tutkimuksen perusteella julkista T&K-rahoitusta on tärkeää suunnata vahvasti ja teknologia- ja toimialaneutraalisti uutta luovaan tieteelliseen tutkimukseen, mikä luo edellytyksiä radikaaleille innovaatioille, joissa Suomi voi toimia edelläkävijänä. Valtioiden kilpailukyky tulee vaatimaan yhä enemmän laaja-alaista ja monitieteistä osaamista, joka mahdollistaa myös yllättävien kehityskulkujen hyödyntämisen tutkimuspohjaisten innovaatioiden avulla. Menestykseen tarvitaan monien tieteen- ja teknologia-alojen osaamista ja yhteistyötä.

Akatemia korostaa, että vahvistuva korkein osaaminen ja tutkijoiden riittävä määrä on edellytys T&K-toiminnan aktiivisuuden ja kunnianhimon nostolle kansallisen TKI-politiikan tavoitteiden mukaisesti. Korkeakoulutukseen ja tutkimukseen panostamalla voimme myös varmistaa kriittisen massan korkeinta osaamista uusiin mahdollisuuksiin tarttumiseksi. Samalla varmistetaan se, että pystymme hyödyntämään tehokkaasti Suomen ulkopuolella tuotettua uutta tietoa. Akatemia tukee osaamis- ja osaajahaasteeseen vastaamista suuntaamalla yhteensä 50 miljoonaa euroa vuosina 2026-2030 vahvistamaan yliopistojen mahdollisuuksia rekrytoida kansainvälisiä osaajia Suomeen. Lisäksi Akatemia rahoittaa tutkimushankkeita, joiden yhteydessä valmistuu merkittävä määrä tohtoreita.

Julkisen talouden suunnitelmassa linjatut valtionhallinnon toimintamenomäärärahojen säästöt ja tuottavuusohjelma lisäävät haasteita tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta annetun lain toimeenpanoon Suomen Akatemian osalta. Akatemia pitää tärkeänä, että tutkimusrahoittajaorganisaatioiden toimintaedellytykset turvataan siten, että T&K-rahoituksen kasvattamiselle asetetut vaikuttavuustavoitteet eivät vaarannu. Akatemian toimintamenotalous on ollut useita vuosia alijäämäinen, ja Akatemiassa tehdyistä tehostamis- ja priorisointitoimista huolimatta kykymme hoitaa tehtäviämme ja toimeenpanna uusia avauksia TKI-politiikan tavoitteiden mukaisesti on tullut yhä haasteellisemmaksi. Lisäksi tutkimuksen turvallisuuden huomiointi Akatemian toiminnassa, sekä valtionavustusten yhteisen tietojärjestelmän käyttöönottoon valmistautuminen kasvattavat nyt ja lähivuosina viraston resurssi- ja osaamistarvetta. Akatemia on jo sopeuttanut toimintaansa merkittävästi viime vuosina ja toimii tällä hetkellä huomattavasti pienemmillä voimavaroilla kuin vastaavat valtiolliset rahoittajaorganisaatiot muissa Pohjoismaissa.

Pääjohtaja — Paula Eerola

Päällikkö — Jukka Tanskanen